

*Н. О. Марута, д-р мед. наук, проф., заст. директора по НДР, зав. відділом неврозів та пограничних станів
ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України» (м. Харків)*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПОЛІПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ БРИГАДИ ПРИ НАДАННІ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

В роботі наведені загальні положення про роботу поліпрофесіональної бригади при наданні психіатричної допомоги, а також завдання та обов'язки окремих членів бригади (лікаря психіатра, лікаря-психотерапевта, лікаря-психолога, практичного психолога, сестри медичної, сестри медичної соціальної допомоги).

Робота поліпрофесіональної бригади передбачає формування нової ідеології координації зусиль фахівців, яка визначає надання психіатричної допомоги суспільно-орієнтованої служби.

Ключові слова: поліпрофесіональна бригада, лікар-психіатр, лікар-психотерапевт, лікар-психолог, практичний психолог, сестра медична, сестра медична соціальної допомоги

Вдосконалення психіатричної допомоги в Україні потребує широкого впровадження біопсихосоціальної моделі її надання. Важливою умовою використання біопсихосоціальної моделі є застосування можливостей поліпрофесіональної бригади, що дозволяє надавати психіатричну допомогу з урахуванням усіх біологічних, психологічних та соціальних характеристик конкретного пацієнта; суттєво розширити психосоціальну складову терапії та реабілітації.

Досвід використання поліпрофесіональної бригади роботи в різних країнах світу свідчить про значні переваги такого варіанту кадрового забезпечення психіатричної допомоги, як для хворих, так і для персоналу. До таких переваг належать щільна координація роботи різних фахівців, що дає можливість більш раціонально використовувати професійний потенціал в межах бригади, взаємна підтримка та обмін інформацією фахівців бригади, яка підвищує можливості та якість допомоги, більш інтегральна та комплексна допомога з максимальним використанням психосоціальної складової, широкий спектр допомоги в бригаді (психофармакотерапія, психотерапія, психологічна та соціальна допомога та інші), який дає можливість при різних станах та етапах захворювання ефективно використовувати різні форми допомоги, зменшення професійних обмежень та дестигматизація надання психіатричної допомоги.

Разом з тим, вивчення досвіду роботи поліпрофесіональних бригад свідчить про наявність певних проблем та труднощів, які стосуються організації такої роботи. Труднощі стосуються взаємодії фахівців в межах бригади, розподілу функцій та керівництва бригадою.

В даний статті наведений результат поєднання власного досвіду та досвіду фахівців інших країн з організації роботи поліпрофесіональної бригади.

Перешкодою на шляху організації роботи бригади стають питання керівництва та підпорядкування її членів, стирання «кордонів» професійних повноважень, втрата зв'язків з клініко-психопатологічним підходом до визначення стану особи з психічними розладами.

Більшість фахівців дійшли висновку, що в умовах формування біопсихосоціальної моделі надання пси-

хіатричної допомоги доцільно покладення функцій координатора роботи бригади на лікаря-психіатра.

Такий підхід зберігає автономію кожного фахівця, який бере участь в роботі бригади, та надає можливість оптимального виконання їм своїх рольових обов'язків. Останні включають творчий підхід, активність в удосконаленні роботи, використання нових методик, варіантів соціальних інтервенцій, пошуку найбільш ефективних шляхів соціального відновлення особи з психічними розладами.

Основою роботи поліпрофесіональної бригади є регулярне групове обговорення лікувально-реабілітаційної стратегії та її реалізації по відношенню до кожної особи з психічними розладами. Такі обговорення передбачають коректність та поважне ставлення до думки кожного члена бригади усіх її учасників. Предметом обговорення в таких умовах є пошук найбільш ефективних шляхів досягнення цілей лікування та реабілітації пацієнта, колективне обговорення методів втручання та обов'язків кожного фахівця.

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ про поліпрофесіональну бригаду, яка здійснює надання психіатричної допомоги

Загальні положення

1.1. Поліпрофесіональна бригада (далі — Бригада) — група фахівців, які взаємодіють з метою надання психіатричної допомоги особам з психіатричними розладами на засадах біопсихосоціальної моделі.

1.2. Бригада працює для надання психіатричної допомоги в амбулаторних та стаціонарних умовах.

1.3. До складу Бригади залучаються: лікар-психіатр, лікар-психотерапевт, лікар-психолог (практичний психолог), сестра медична, сестра медична соціальної допомоги. При необхідності склад Бригади може бути розширений за рахунок лікарів інших спеціальностей (лікаря-сексопатолога, лікаря-нарколога, лікаря-невролога та інших), юриста, логопеда та інструктора з праці. Фахівці Бригади можуть одночасно входити до складу інших Бригад психіатричного закладу.

1.4. Координує роботу Бригади лікар-психіатр, який одночасно є лікуючим лікарем особи з психічними розладами. Лікар-психіатр складає розклад бригадної роботи стосовно кожного пацієнта (частота та тривалість обговорення).

1.5. Організація роботи бригади здійснюється на підставі наказу керівника психіатричного закладу, в якому визначається її склад, місце та час проведення спільних засідань та контингенти пацієнтів, що підлягають обслуговуванню бригадою.

Одночасно в психіатричному закладі можуть працювати декілька бригад, частина яких може спеціалізуватися на роботі з певним контингентом хворих (геронтологічні хворі, хворі на первинний психотичний епізод «хронічні» хворі).

1.6. Комплекс заходів, що здійснюється бригадою по відношенню до особи з психічними розладами, реалізується на підставі індивідуальної лікувально-реабілітаційної програми, яка розробляється за участю усіх членів бригади та відображається у медичній документації. В ході лікування програма може змінюватися.

1.7. При проведенні лікувально-реабілітаційних заходів фахівці Бригади діють у межах своєї компетенції з урахуванням протоколів надання психіатричної допомоги.

1.8. Кожен фахівець бригади безпосередньо несе відповідальність за якість виконання свого напрямку лікувально-реабілітаційної програми.

1.9. Роль та ступінь участі фахівців в бригадній роботі залежить від особливостей стану особи з психічними розладами та їх динаміки. На стадії загострення психопатологічної симптоматики провідна роль належить лікарю-психіатру, на стадії становлення ремісії підвищується значущість психотерапевтичних та психологічних заходів, при вирішенні питань соціальної підтримки — фахівця з соціальної роботи.

1.10. Взаємодія фахівців в межах бригадної роботи відображається у медичній документації, в якій реєструються звіти про результати спільного періодичного обговорення виконання індивідуальної лікувально-реабілітаційної програми та заходи, що здійснюються кожним фахівцем бригади.

1.11. Робочі зустрічі всіх фахівців бригади відбуваються відповідно до графіку, затвердженому керівництвом психіатричного закладу. Змістом таких зустрічей є обговорення актуального стану пацієнта та його динаміки під впливом лікувально-реабілітаційних заходів, особливостей участі пацієнта в програмі, а також планів подальшої його курації. Метою такої взаємодії є всебічний аналіз різних аспектів стану пацієнта, впливу конкретних чинників та терапевтичних заходів на ефективність його лікування та реабілітації.

2. Завдання та обов'язки фахівців Бригади.

2.1. Лікар-психіатр

— як куратор пацієнта здійснює діагностику, терапію та профілактику психіатричних розладів;

— бере участь у реабілітації осіб з психічними розладами;

— проводить психоосвітню роботу з пацієнтами та їх родичами;

— бере участь у створенні терапевтичного середовища та терапевтичної спільноти під час надання допомоги;

— організує терапевтичний процес за участю фахівців Бригади та координує її роботу.

2.2. Лікар-психотерапевт

— здійснює індивідуальну та групову психотерапію осіб з психічними розладами;

— забезпечує проведення психопрофілактичних та психогігієнічних заходів;

— проводить психоосвітню роботу з пацієнтами та їх родичами;

— є куратором осіб з психічними розладами у психоневрологічних відділеннях для хворих на пограничні та психосоматичні розлади психіатричного закладу.

2.3. Лікар-психолог

— здійснює психодіагностику та психотерапію осіб з психічними розладами;

— бере участь у реабілітації осіб з психічними розладами;

— проводить психоосвітню роботу з пацієнтами та їх родичами;

— бере участь у створенні терапевтичного середовища та терапевтичної спільноти під час надання допомоги.

2.4. Практичний психолог

— здійснює психодіагностику осіб з психічними розладами;

— забезпечує психологічне навчання осіб з психічними розладами (тренінги знань, навичок, поведінки);

— здійснює корекцію та профілактику порушень взаємин пацієнта з оточуючим соціальним середовищем;

— організовує роботу груп з терапії зайнятості, творчим самовираженням, творчих майстерень та студій, груп психологічної освіти;

— бере участь у створенні терапевтичного середовища та терапевтичної спільноти під час надання допомоги.

2.5. Сестра медична

— забезпечує виконання лікарських призначень, сестринського догляду та нагляду, щодо осіб з психічними розладами;

— здійснює сестринські втручання у відповідності до алгоритму дії медичної сестри;

— бере участь у створенні терапевтичного середовища та терапевтичної спільноти під час надання допомоги;

— бере участь в організації роботи груп з терапії зайнятості творчим самовираженням; творчих майстерень та студій, груп психологічної освіти.

2.6. Сестра медична соціальної допомоги

— здійснює соціальне обстеження осіб з психічними розладами (сімейних відносин, побутових умов, трудової діяльності тощо);

— визначає соціальну характеристику пацієнта, надає допомогу в налагодженні сімейних відносин та взаємодії з оточуючими;

— проводить індивідуальні та групові тренінги навичок самостійного життя та соціальної адаптації пацієнта;

— здійснює психоосвітню роботу з пацієнтом та його родичами з питань соціального захисту та підтримки;

— здійснює соціальний захист та соціальну підтримку осіб з психічними розладами (оформлення пенсій, пільг, документів, що засвідчують особу).

Узагальнюючи вищевикладене, необхідно підкреслити, що формування бригадної моделі надання допомоги є складним організаційно-методичним та соціально-психологічним процесом. Поліпрофесійна бригада потребує впровадження нових принципів взаємодії фахівців між собою та з пацієнтами. Така взаємодія передбачає руйнування традиційної ієрархії взаємодії між фахівцями та створення нового варіанту координації зусиль, який визначає надання психіатричної допомоги на засадах суспільно-орієнтованої служби.

Список літератури

1. Гурович, И. Я. Психосоциальная терапия и психосоциальная реабилитация в психиатрии / Гурович И. Я., Шмуклер А. Б., Строжакова А. Я. — М.: ИД Медпрактика-М, 2004. — 492 с.
2. Сгибов, В. Н. Взаимодействие специалистов полипрофессиональной бригады в комплексном лечении пограничных психических расстройств / В. Н. Сгибов, В. М. Николаев. — Пенза, 2005. — 27 с.
3. Хобзей, М. К. Соціально-орієнтована психіатрична допомога в Україні: проблеми та рішення / Хобзей М. К., Волошин П. В., Марута Н. О. // Український вісник психоневрології. — Т. 18, вип. 3(64). — 2010. — С. 10—14.
4. Современные тенденции развития и новые формы психиатрической помощи; под ред. проф. И. Я. Ньюфельдата. — М.: ИД Медпрактика-М, 2007. — 356 с.

5. Абрамов, В. А. Медико-социальная реабилитация больных с психическими расстройствами: Руководство для врачей-психиатров, психологов и социальных работников / Абрамов В. А., Жигулина И. В., Ряполова Т. Л. — Донецк: Каштан, 2006. — 268 с.

6. Марута, Н. А. Комплекс психосоциальных тренингов для пациентов с первым эпизодом психоза: методическое пособие / Марута Н. А., Явдак И. А., Каленская Г. Ю. — Харьков, 2010. — 95 с.

7. Совершенствование методов ранней диагностики психических расстройств (на основе взаимодействия со специалистами первичного звена здравоохранения) / [Краснов В. Н., Довженко Т. В., Бобров А. Е. с соавт]. — М.: ИД Медпрактика-М, 2008. — 136 с.

Надійшла до редакції 08.02.2011 р.

Н. А. Марута

*ГУ «Институт неврологии, психиатрии и наркологии
НАМН Украины» (г. Харьков)*

Организация работы полипрофессиональной бригады при оказании психиатрической помощи в Украине

В работе представлены общие положения о работе полипрофессиональной бригады при оказании психиатрической помощи, а также задачи и обязанности отдельных членов бригады (врача психиатра, врача-психотерапевта, врача-психолога, практического психолога, сестры медицинской, сестры медицинской социальной помощи).

Работа полипрофессиональной бригады предполагает формирование новой идеологии координации усилий специалистов, которая определяет оказание психиатрической помощи общественно-ориентированной службы.

Ключевые слова: полипрофессиональная бригада, врач-психиатр, врач-психотерапевт, врач-психолог, практический психолог, сестра медицинская, сестра медицинская социальной помощи

N. O. Maruta

*State institution "Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology
of the NAMS of Ukraine" (Kharkiv)*

An organization of multiprofessional team work in mental health care in Ukraine

In the article general regulations on a multiprofessional team work in mental health care as well as tasks and responsibilities of the team members (psychiatrist, psychotherapist, medical psychologist, practical psychologist, nurse, social care nurse) are presented.

The multiprofessional team work implies a formation of a new ideology for coordination of professional efforts, which defines a psychiatric care by a community based mental health services.

Keywords: multiprofessional team, psychiatrist, psychotherapist, medical psychologist, practical psychologist, nurse, social care nurse.